

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

สิทธิมนุษยชน

จัดทำโดย นางอารีรัตน์ เลหาพล
รหัส 590450

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คำปรารภ

โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของ บรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษย์เป็นหลักมูลเหตุ แห่งอิสรภาพ และความยุติธรรม และ สันติภาพในโลก

โดยไม่นำพาและเหยียดหยามต่อมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอย่างป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง และได้มีการประกาศว่า ปฏิญญาสูงสุดของสามัญชนได้แก่ความต้องการให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยอิสรภาพ ในการพูดและความเชื่อถือและอิสรภาพ พ้นจากความหวาดกลัวและความต้องการ

โดยที่เป็นความจำเป็นอย่างเต็มที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของ กฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับให้หันเข้าหาขบถขัดขืนต่อทรราชและการกดขี่เป็น วิธีทางสุดท้าย

โดยที่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมวิวัฒนาการแห่ง สัมพันธไมตรีระหว่าง นานาชาติ

โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักมูล ในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษย์และสิทธิในความเท่าเทียมกันของบรรดาชายและ หญิง และได้ตกลงใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นด้วยในอิสรภาพ อันกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยที่รัฐสมาชิกต่างปฏิญาณจะให้บรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพและปฏิบัติตามทั่ว สากลต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพหลักมูล โดยร่วมมือกับสหประชาชาติ

โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิ และอิสรภาพเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้ปฏิญญานี้ สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์

ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศว่า

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับ บรรดาประชากรและชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่า เอกชนทุกคนและองค์การสังคม ทุกองค์การ โดยการรำลึกถึงปฏิญญานี้เป็นเบื้องต้น จะบากบั่นพยายามด้วยการสอนและศึกษา ในอัน ที่ส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้งในและระหว่างประเทศ ในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้งในและระหว่าง ประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือ และการปฏิบัติตามโดยสากลและอย่างเป็นผลจริงจัง ทั้ง ในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจ ของรัฐนั้น ๆ

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมี เหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งการดรรภาพ

ข้อ 2 (1) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

(2) อนึ่งจะไม่มี ความแตกต่างใด ๆ ตามมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางการเมือง การศาล หรือทางการเมืองระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนของบุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้เป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ไม่ได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อ 3 คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิตเสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน

ข้อ 4 บุคคลใด ๆ จะถูกยึดเป็นทาส หรือต้องภาวะความจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาส และการค้าทาส เป็นห้ามขาดทุกรูป

ข้อ 5 บุคคลใด ๆ จะถูกทรมาร หรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้

ข้อ 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่า เป็นบุคคลตามกฎหมายทุกแห่งทุกหน

ข้อ 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา และจากการยุยงให้เลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญอันเป็นผลจริงจังกจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผย จากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาชญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(2) จะถือบุคคลใด ๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใด ๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

ข้อ 12 บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของการแทรกสอด หรือการหลอกลวงดังกล่าว

ข้อ 13 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหวและสถานที่ที่อยู่ภายในเขตของแต่ละรัฐ

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใด ๆ ไป รวมทั้งประเทศของตนเองด้วย และที่จะกลับยังประเทศตน

ข้อ 14 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และที่จะได้อาศัยพำนักในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยจากการประหัตประหาร

(2) จะอ้างสิทธินี้ไม่ได้ ในกรณีที่มีการดำเนินคดีสืบเนื่องอย่างแท้จริงมาจากความผิดที่ไม่ใช่ทางการเมือง หรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ 15 (1) ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติหนึ่ง

(2) บุคคลใดๆ จะถูกตัดสัญชาติของตนโดยผลการ หรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติไม่ได้

ข้อ 16 (1) ชายและหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์ มีสิทธิที่จะทำการสมรส และจะก่อตั้งครอบครัว โดยปราศจากการจำกัดใด ๆ อันเนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติหรือ ศาสนา ต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ระหว่างการสมรสและการขาดจากสมรส

(2) การสมรสจะกระทำกันก็แต่ด้วยความยินยอมโดยอิสระและเต็มใจของผู้ที่เจตนาจะเป็นคู่สมรส

(3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักมูลของสังคมและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

ข้อ 17 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองเช่นเดียวกับโดยร่วมกับผู้อื่น

(2) บุคคลใด ๆ ที่จะถูกริบทรัพย์สินโดยผลการไม่ได้

ข้อ 18 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดโนธรรมและศาสนาสิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะประกาศ ศาสนา หรือความเชื่อของตน โดยการสอน การปฏิบัติสักการบูชาและการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเองหรือประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

ข้อ 19 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออกสิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความคิดโดยปราศจากความแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับและแจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

ข้อ 20 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการร่วมประชุมและการตั้งสมาคมโดยสันติ

(2) บุคคลใด ๆ จะถูกบังคับให้สังกัดสมาคมใดสมาคมหนึ่งไม่ได้

ข้อ 21 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน จะเป็นโดยตรงหรือโดยการผ่านทางผู้แทนซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ

(2) บุคคลมีสิทธิที่เข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

(3) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา และอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงกันอย่างทั่วไปและเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระอย่างอื่นทำนองเดียวกัน

ข้อ 22 ทุกคน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีสิทธิในทางมั่นคงของสังคม และมีสิทธิในการบรรลุถึงซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ เกียรติ

ศักดิ์ของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ ทั้งนี้ โดยความเพียรพยายามแห่งชาติและความร่วมมือระหว่างประเทศ และตามระบอบการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ 23 (1) ทุกมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระในเงื่อนไขอันยุติธรรม และเป็นประโยชน์แห่งการงาน และการคุ้มครองแห่งการว่างงาน

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างเท่าเทียมกันสำหรับงานเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ

(3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ ที่จะให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน ซึ่งความเป็นอยู่อันคู่ควรแก่เกียรติศักดิ์ของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็จะต้องได้รับวิถีทางคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

(4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้ง และที่จะเข้าร่วมสหพันธ์กรรมกรเพื่อความคุ้มครองแห่งประโยชน์ของตน

ข้อ 24 ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งจำกัดเวลาการทำงานตามสมควร และวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับสินจ้าง

ข้อ 25 (1) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความ เป็นอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลรักษาทางการแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในความมั่นคงในยามว่างงาน เจ็บป่วยพิการ เป็นหม้าย ้วยชรา หรือขาดอาชีพอื่นในพฤติการณ์ที่นอกเหนืออำนาจของตน

(2) มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ 26 (1) ทุกคนมีสิทธิในศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้น ประถมศึกษาและการศึกษาชั้นหลักสูตร การประถมศึกษาต้องเป็นการบังคับ การศึกษาทางเทคนิค และวิชาชีพ จะต้องเป็นอันเปิดโดยทั่วไป และการศึกษาชั้นสูงสุดขึ้นไป จะต้องเป็นอันเปิดสำหรับทุกคน เข้าได้ถึงโดยเสมอภาคตามมูลฐานแห่งคุณวุฒิ

(2) การศึกษาจะได้จัดไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่และยัง ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และอิสรภาพหลักสูตรให้มั่นคงแข็งแรง จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ชันติธรรม และมิตรภาพแห่งบรรดาประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือศาสนา และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติ เพื่ออารังไว้ซึ่งสันติภาพ

(3) บิดามารดา มีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาอันจะให้แก่บุตรหลานของตน

ข้อ 27 (1) ทุกคนมีสิทธิที่เข้าร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรมของประชาชนโดยอิสระ ที่จะบันเทิงใจในศิลปะและที่มีส่วนในความรุดหน้า และคุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางศีลธรรมและทางวัตถุ อันเป็นผลจากการประดิษฐ์กรรมใด ๆ ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและทางศิลปกรรม ซึ่งตนเป็นผู้สร้าง

ข้อ 28 ทุกคนมีสิทธิในระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นทางให้สำเร็จผลเต็มที่ตามสิทธิและอิสรภาพดังกล่าวในปฏิญญานี้

ข้อ 29 (1) ทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคม ด้วยการพัฒนาต่อบุคลิกภาพของตนโดยอิสรภาพเต็มที่ จะกระทำได้ก็แค่ประชาคมนั้น

(2) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพแห่งตน ทุกคนตกอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ได้กำหนดลงโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อประโยชน์ที่ได้มาซึ่งการนับถือ และเคารพสิทธิและอิสรภาพของผู้อื่นตามสมควรและที่จะเผชิญกับความเรียกร้องต้องการอันเที่ยงธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

(3) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ จะใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้ว่าในกรณีใด ๆ

ข้อ 30 ไม่มีบทใด ในปฏิญญานี้ที่จะอนุমানว่าให้สิทธิใด ๆ แก่รัฐ หมู่คน หรือบุคคล ในอันที่จะดำเนินกิจกรรมใด ๆ หรือปฏิบัติการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพดังกล่าวไว้ ณ ที่นี้

ประวัติความเป็นมาของขบวนการสิทธิมนุษยชน

ขบวนการสิทธิมนุษยชนมีประวัติความเป็นมา ทั้งในระดับประเทศ และระดับสากล ดังนี้

สิทธิมนุษยชนระดับประเทศ

ในอดีต เมื่อประเทศต่างๆ ยังมีระบอบการปกครอง ที่ให้อำนาจอย่างเด็ดขาด แก่ผู้ปกครอง โดยผู้ถูกปกครองไม่มีสิทธิในด้านเสรีภาพ และความเสมอภาค ทำให้บางครั้งต้องประสบกับความทุกข์ยาก จากความอยุติธรรม และการเบียดเบียน จึงเกิดการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ที่ราษฎร หรือผู้ถูกปกครองจะพึงมีพึงได้ และนำไปสู่การร่างบทบัญญัติ หรือกฎหมาย เพื่อประกันสิทธิเหล่านั้น ตัวอย่างของการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง และทางสังคม ที่ถือว่า มีความสำคัญมากทางด้านประวัติศาสตร์ คือ การที่พวกขุนนางที่ถือครองที่ดิน ในประเทศอังกฤษในสมัยกลางได้รวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องให้กษัตริย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าจอห์น พระราชทานกฎบัตร เรียกชื่อว่า แมกนาคาร์ตา (Magna Carta) เมื่อ ค.ศ. 1215 (พ.ศ. 1758) รับรองว่า จะทรงปกครองโดยยุติธรรม เช่น ไม่เก็บค่าภาษีที่ดินแพงเกินไป ไม่ตัดสินคดี โดยเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ลงโทษบุคคล โดยปราศจากการพิจารณาตัวอย่างยุติธรรม ให้ปลดผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ ที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตออกจากตำแหน่ง แมกนา คาร์ตาจึงอาจถือได้ว่า เป็นบทบัญญัติฉบับแรกของประเทศอังกฤษ และของโลก ที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครอง และสิทธิเสรีภาพของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างชัดเจน

ต่อมา ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีแนวคิดทางด้านปรัชญาการเมือง และสังคมของนักคิดชาวยุโรปหลายคน ที่มีอิทธิพล ต่อการปฏิรูปทางการเมือง และสังคมของประเทศในยุโรปตะวันตก และแพร่หลาย ไปถึงทวีปอเมริกาเหนือด้วย นักคิดที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke) ชาวอังกฤษ ฟรองซัว วอลแตร์ (Fransois Voltaire) และซอง - ชาก รูโซ (Jean - Jacques Rousseau) ชาวฝรั่งเศส กฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่มีพื้นฐานจากแนวคิดดังกล่าว เช่น "ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง" (Declaration of the Rights of Man and the Citizen) ในรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1789 และ "บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ" (Bill of

Rights) ซึ่งผนวกเป็นบทแก้ไขเพิ่มเติม 10 ฉบับแรก ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เมื่อ ค.ศ. 1791 ถือได้ว่าเป็นการประกาศสิทธิมนุษยชน ที่ครอบคลุมด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง และเป็นต้นแบบในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา

สิทธิมนุษยชนสากล

ขบวนการสิทธิมนุษยชนสากล เริ่มมาจากความจำเป็น ที่จะต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในระดับนานาชาติ จึงเกิดความร่วมมือระหว่างชาติ ในการร่างบทบัญญัติ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้น สนธิสัญญาระหว่างชาติฉบับแรกๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนา การเลิกทาส และการปกป้องสิทธิมนุษยชน ในยามสงคราม รวมทั้งสภากาชาดสากล (International Committee of the Red Cross) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1864 ก็นับเป็นความร่วมมือระหว่างชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ใน ค.ศ. 1918 ประเทศต่างๆ ตระหนักว่า ลำพังรัฐบาลของแต่ละประเทศ ย่อมไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ จำเป็นที่ต้องพึ่งพลัง ของนานาชาติ ด้วย ดังนั้น สันนิบาตชาติ (The League of Nations) ซึ่งเป็นองค์การสากลระหว่างรัฐบาลองค์การแรก ที่ถือกำเนิดขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงคิดหาวิธิต่าง ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นพลัง แต่งานของสันนิบาตชาติในเรื่องนี้ ก็จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองชนกลุ่มน้อย ในบางประเทศเท่านั้น

ความพยายามในระดับนานาชาติ ที่จะปกป้องสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมได้เริ่มขึ้น เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และได้กลายมาเป็น ข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งร่างขึ้นโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization) ที่ถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1919 สำหรับการเลิกทาส ที่เป็นความพยายามของระดับนานาชาติ มาเป็นช่วงระยะเวลา ยาวนาน ได้บรรลุผลสำเร็จ เมื่อมีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยทาส (International Slavery Convention) และร่วมลงนามที่เมืองเจนีวา ใน ค.ศ. 1926 ส่วนปัญหาผู้ลี้ภัย ก็ได้มีการร่วมลงนาม ในอนุสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Conventions for the Protection of Refugees) ใน ค.ศ. 1933 และ ค.ศ. 1938 ตามลำดับ

ในช่วงระยะเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ได้เกิดระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศเยอรมนี เมื่อ ค.ศ. 1920 และดำเนินต่อไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบอบการปกครองดังกล่าว ได้มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดการทำลายล้างชีวิต และศักดิ์ศรีของมนุษยชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งความพยายามที่จะทำลายกลุ่มชนต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติและศาสนา ดังนั้น จึงปรากฏอย่างแน่ชัดว่า จำเป็นต้องมีบทบัญญัติระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชน นับเป็นหนทางสำคัญ ที่จะนำไปสู่สันติภาพ และความสงบสุขของโลก

เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม 50 ประเทศ ได้ร่วมลงนาม ในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 โดยประกาศเป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ว่า "เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงคราม และเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขึ้น

พื้นฐาน ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี" ดังในมาตรา 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้ระบุว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่ง ของสหประชาชาติ คือ "เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างชาติ ในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สำหรับมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา"

ด้วยเหตุที่ กฎบัตรสหประชาชาติเป็นสนธิสัญญา ที่บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติร่วมลงนาม จึงถือว่า มีข้อผูกพันทางกฎหมาย ที่บรรดาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม กฎบัตรสหประชาชาติ มิได้มีการละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยตรง หรือกลไก ที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกปกป้องคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ดังนั้น องค์การสหประชาชาติ จึงได้จัดตั้ง คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น ใน ค.ศ. 1945 เพื่อร่าง กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิด ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสหประชาชาติได้มีมติรับรอง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948

ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นมาตรฐาน ในการปฏิบัติต่อกัน ของบรรดานานาชาติ ถึงแม้ว่า จะมีได้มีผลบังคับทางกฎหมาย เหมือนอย่างสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ก็มีพลังสำคัญทางศีลธรรม จริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองทั่วโลก รวมทั้งเป็นแนวคิด ในการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศ ที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็มีข้อความที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น ในมาตรา 4 ความว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง"

แผนภาพที่ 1 : แสดง "ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง" ในรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789

สิทธิมนุษยชนสากลกับจุดยืนของไทย

เป็นเวลานานแล้วที่มนุษย์เราได้พยายามหาคำตอบ “มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิประจำตัว ไม่อาจถูกทำลายโดยอำนาจใด ๆ และไม่อาจโอนให้แก่กันได้” จากแนวคิดดังกล่าวเป็นเหตุให้มนุษย์เราดำเนินการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ การดำเนินต่อสู้ดังกล่าวมักเป็นการต่อสู้ระหว่างประชาชนผู้อยู่ใต้ อำนาจปกครองกับผู้ที่มีอำนาจปกครองรัฐ ถึงแม้ว่าสังคมมนุษย์เราจะมีวิถีทางการเมือง และกฎหมาย เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลไว้แล้วก็ตามแต่ยังไม่เกิดผลมากนัก ยิ่งในสภาพแวดล้อมของสังคมโลกปัจจุบันที่ สิทธิเสรีนิยมได้เปิดกว้างให้ปัจเจกชนได้แข่งขันกันได้อย่างเสรี และกว้างขวาง ภายใต้ระบบแข่งขันนี้เอง ได้เพิ่มความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่มีการครอบครองปัจจัยการผลิตต่างกัน นำไปสู่การใช้สิทธิ ออกไปในทางเบียดบังผู้อื่น สิทธิของมนุษย์แม้ทางความคิดควรมีเท่าเทียมกันซึ่งออกจะเป็นปรัชญา ความคิดที่ออกจะเลอเลิศ แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ใช่ว่าการหาวิธีการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการที่สังคมโลกเราหันหน้ามาร่วมกันประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชนในปี 1984 เพื่อ ผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จากคำปฏิญญาดังกล่าวได้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ด้วยกัน จากเดิมมีการให้ความสำคัญในระหว่างรัฐกับรัฐด้วยกัน แต่ในปัจจุบันกฎหมายระหว่าง ประเทศ ย อ ม รั บ ส ถ า น ะ ข อ ง เ ก ก ช น สิ ท ทิ ข อ ง เ ก ก ช น (Individual Rights) ให้ความสำคัญสามารถเจรจาในระหว่างประเทศได้ในฐานะสิทธิของบุคคลควรได้รับการคุ้มครอง เมื่อเป็นเช่นนี้การกระทำใด ๆ ที่เป็นไปในทางลดทอนสิทธิของเอกบุคคลอันเกิดจากรัฐหนึ่งย่อมมี ผลกระทบต่ออีกรัฐหนึ่ง โดยเมืองค์กรกลางมากำกับดูแลดำเนินการทางการเมืองเพื่อยุติการกระทำนั้น ๆ ได้ ในส่วนของอำนาจอธิปไตย (Sovereign) จากเดิมที่รัฐมีอธิปไตยเด็ดขาดภายใต้ขอบเขตแดนแห่ง รัฐของตน ที่จะกระทำการปกครองอย่างไรก็ได้เพราะมีอธิปไตยรองรับ โดยปราศจากการแทรกแซง จากรัฐอื่น แต่ในปัจจุบันสิทธิของเอกบุคคล ได้รับการคุ้มครองจากสิทธิมนุษยชนสากลที่เข้าร่วมกัน ปฏิญญาไว้ ดังนั้นการกระทำใด ๆ ของรัฐจึงถูกเฝ้ามองจากนานาชาติอยู่

เมื่อกล่าวถึงสิทธิมาดูว่าสิทธิด้านใดบ้างที่ได้รับการคุ้มครอง ประกอบด้วยหลักกว้าง กล่าวคือ

1. สิทธิของของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิด้านนี้มีความกว้างที่เดียวทั้งในส่วน ของพลเมืองที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและในส่วนของนักรบเมือง เช่น การแสดงออกทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

2. สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิทธิของการเข้าถึงและมีโอกาสทางเศรษฐกิจ การ ได้รับการบริการจากรัฐ เป็นต้น

หากพิจารณาจากสองกรอบที่ไว้ทั้งสองข้างต้นอย่างกว้าง ๆ จะเห็นว่า ในเนื้อหาของ สิทธิแล้ว ได้ถูกนำไปใช้ทั้งในประเทศสังคมนิยม สิทธิดังกล่าวจึงเน้นไปทางรัฐสวัสดิการ ความมั่นคง

ของสังคมออกมาในรูปของการศึกษาการเข้าถึงสถานพยาบาล หลักคำประกันในค่าจ้างแรงงานอันเป็น สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการดูแล ในขณะที่ทางสังคมเสรีนิยม ปฏิเสธว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ถูกนำไปใช้ได้เพิ่มเสรีภาพต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้ต่อยอดขยายเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น เสรีภาพใน การเคลื่อนไหวทางการเมืองมีความรุนแรงเชื่อมโยงข้ามรัฐ ชับซ้อนซ้อนเงื่อน ทั้งนี้ด้วยการอ้างถึงสิทธิ ในการแสดงออกนั่นเอง สิทธิในการถือกรรมสิทธิ์และหลักคำประกันในการถูกจับกุมเหล่านี้ เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดสิทธิเสรีของเอกบุคคคลนี้ได้แพร่ขยายอย่างรวดเร็ว เพราะได้สอดคล้องกับ ต่อมตัญหาทะยานอยากของมนุษย์นั่นเอง สิ่งที่ควรทบทวนในเรื่องสิทธิมนุษยชนก็คือ บุคคลมีสิทธิ นั้นหมายถึงสิทธิทางกฎหมาย โดยมีกฎหมายมารองรับจึงจะเป็นการใช้สิทธิที่ได้รับการรับรอง ทั้งเพื่อ ป้องกันการใช้สิทธิในลักษณะละเมิดสิทธิของผู้อื่นเพราะการมีสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับอำนาจ รัฐให้สิทธิมาน้อยเพียงใดแค่นั้นเอง

สิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลมีแนวคิดจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ ที่เชื่อว่า แม้สิทธิการแสดงออกของบุคคลเป็นเพียงการยอมรับให้เกิดมาเป็นมนุษย์ในสังคมนั้น จึงควรมีสิทธิในฐานะเป็นมนุษย์ เป็นพลเมืองของรัฐนั้น “บุคคลทุกคนมีสิทธิ” ย่อมแสดงออกได้แม้ไม่มี สิทธิรองรับทางกฎหมายเป็นสิทธิทางธรรมชาติ ในฐานะเป็นมนุษย์ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะให้สิทธินั้นเป็น สิทธิทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชนจึงเป็นปฏิญญาที่เป็นแนวทางนำไปบัญญัติเป็นสิทธิทางกฎหมายใน รัฐธรรมนูญสืบต่อไป ในความเป็นจริงประเทศต่าง ๆ มีความคิดเห็นทางกฎหมาย มีโครงสร้างทางวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองที่ต่างกัน การจะนำปฏิญญาสากลไปใช้จึงมีความแตกต่าง กันอย่างเห็นได้ชัด คือมีไขจะเหมือนกันเสียทั้งหมด บางครั้งการอ้างถึงสิทธิ การคัดค้านสิทธิ ก็ยังหา ข้อยุติไม่ได้ว่าเป็นการใช้สิทธิในฐานะมนุษย์ชนหรือพลเมืองของรัฐนั้น ๆ จึงมีทั้งเห็นชัดและไม่เห็นชัด

เมื่อปฏิญญาสากลไม่มีฐานะเป็นสนธิสัญญาและไม่มีผลทางกฎหมายจึงเป็นเพียงความ พยายามให้สิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นสิทธิทางกฎหมายระหว่างประเทศในอนาคต ที่มีมาตรฐาน เดียวกัน ถ้าเป็นเช่นนั้น จุดเปราะบางบนความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย เป็นต้น กฎหมายบ้านเมืองไม่ใช่พื้นฐานที่ถูกต้องที่สุดว่าใครควรได้ สิทธิอะไร เพราะกฎหมายอาจดำเนินเรื่องในการพิจารณาเรื่องสิทธิระหว่างคนมีอำนาจกับคนที่ไม่ มีอำนาจ ต้องพิจารณาว่า คนส่วนมากเขายอมรับเชื่อว่าสิทธิคืออะไร ใครควรได้ การปฏิบัติของสิทธิ ต้องตระหนักถึงคนอื่นไม่ใช่ให้เราได้ใช้สิทธิเท่านั้นเป็นพอ สิทธิที่ควรได้รับการคุ้มครองมีอะไรบ้าง ปฏิญญาสากลไม่ได้กล่าวถึงเครื่องมือที่จะใช้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ เมื่อไม่มีเครื่องมือคอยควบคุม ให้ได้มาตรฐานเดียวกัน หากประเทศต่าง ๆ ละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าว จะแก้ไขอย่างไร ในส่วน ประเทศไทยนั้นมีพื้นฐานทางมนุษยธรรมสูงอยู่แล้วภายใต้กรอบวัฒนธรรมทางศาสนาที่หล่อหลอมเป็น เนื้อเดียวกันเป็นชาติพันธุ์ จึงไม่มีปัญหาในแง่สิทธิมนุษยชนมากนักหากทบทวนก็ในทางการบังคับใช้ ทางกฎหมายเท่านั้น

กฎหมายสิทธิมนุษยชนกับสังคมไทย

กระแสแห่งโลกยุคปัจจุบันนั้นในตอนนี้นั้น เป็นกระแสของโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจทุนนิยม ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารและความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งจำเป็นสำหรับพื้นฐานของประชาธิปไตยที่เป็นกระแสการวิพากษ์และการศึกษาทั่วโลกที่สำคัญประเด็นหนึ่งก็คือ กระแสเรื่องสิทธิมนุษยชน ใน การที่จะเป็นหลักประกันของสิทธิเสรีภาพ วิธีชีวิตของปัจเจกชนจนเพื่อที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลกของมนุษย์ ที่พยายามวางระบบความคิด เพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระลึกรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับ ความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่างๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต

นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชน ยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความ เป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบัน เรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใด ประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ ประเทศไทยนั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผูกพันตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่อง ของสิทธิมนุษยชนนั้น ยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ อีกด้วย เช่น การ ละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า ทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป คว่ำบาตรทางการทูต การงดการทำ การค้าด้วย หรือกรณีการส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติ เพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ใน บอสเนีย และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าว จึง จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและ การสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย

สิทธิมนุษยชนไทย ที่ผ่านยุคเผด็จการทหาร มาสู่กระแสอำนาจนิยมของโลกาภิวัตน์ยุค เศรษฐกิจตลาดเสรีในปัจจุบัน โดยทัศนวิสัยของกระบวนการพัฒนาการเมืองภาคประชาชน ที่สิทธิ มนุษยชนในสังคมไทย จะพึงได้รับการทบทวนและประเมินความเข้าใจเบื้องต้นร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะพิจารณากันถึงที่มาและทิศทางที่จะเป็นไปของสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย เห็นสมควรที่จะ นำเสนอข้อสังเกตเบื้องต้นบางประการ เพื่อประกอบเป็นพื้นฐานความเข้าใจ

ประการแรก เป็นเรื่องของมิติทางด้านจิตวิญญาณ หรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิ มนุษยชน การพูดถึงเรื่องของจิตวิญญาณในที่นี้นั้น อาจฟังดูเป็นเรื่องเพ้อฝันหรือเป็นนามธรรมจับต้อง ไม่ได้ แต่จริง ๆ แล้ว เป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ในทำนองเดียวกันกับที่จิตวิญญาณหรือ เจตนารมณ์ของกฎหมายในหลักทฤษฎี ถือเป็นรากฐานของการจัดระเบียบกลไกทางการเมืองและนิติ ธรรม เพื่อดำรงความสมดุลของอำนาจ จิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิมนุษยชน และ นับเป็นรากฐานของการจัดระเบียบสังคมวัฒนธรรม เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลและเที่ยง ธรรมของมวลมนุษย์ในสังคม รวมทั้งเป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นต่อการจัดระเบียบกลไกทาง การเมืองและกฎหมายเพื่อความสมดุลของอำนาจด้วย โดยนัยนี้ สิทธิมนุษยชนจึงไม่ใช่เรื่องของการที่ ใครนั้นจะมาตีอาวูธใส่กัน ทั้งทางวัตถุหรือปัญญาให้ผู้คนต่างถือตนเป็นใหญ่ช่วงชิงแข่งขันกัน ทอน ทำลายซึ่งกันและกันเอง ดังตัวอย่างของการยึดมั่นถือมั่นในสิทธิทรัพย์สินกระทำการก้าวร้าวทำลาย สิทธิเสรีภาพของชนส่วนใหญ่ ภายใต้กระแสทุนอุตสาหกรรมนิยมในขณะนี้

ประการที่สอง บนพื้นฐานทางจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิมนุษยชน ดังกล่าว สิทธิมนุษยชนจึงสื่อคุณค่าความหมายเป็นแบบแผนสัมพันธ์ภาพอันสมดุลและเที่ยงธรรม

ประกอบเป็นวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์ในสังคม โดยประวัติศาสตร์นั้น โลกตะวันตกได้ชื่อว่า เป็นผู้บุกเบิกจุดประกายให้เกิดจิตสำนึกตื่นตัวเรียนรู้ถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิของคนได้รับการเชิดชูภายใต้คำขวัญ “เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ” ซึ่งหมายรวมถึงสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเองและของเพื่อนมนุษย์คนอื่น แต่โดยกระแสอำนาจทุนอุตสาหกรรมนิยม การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพนั้น ในอดีตโดยเฉพาะสิทธิในทรัพย์สินก็ได้กลั้กลายเป็นการทำลายสิทธิเสรีภาพของเพื่อนมนุษย์ไป รวมทั้งยังเป็นการบีบบังคับก่อกระแสการพัฒนาที่บั่นทอนและทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นฐานต้นทุนชีวิตของมวลมนุษย์ทั่วโลก ในสภาวะปัญหาเช่นนี้ ประเด็นอยู่ตรงที่ว่า จะมองคุณค่าและความหมายของสิทธิมนุษยชน ให้นอกเหนือไปจากที่เคยเรียนรู้จากวัฒนธรรมโลกตะวันตกกันอย่างไร

ประการที่สาม ในชีวิตความเป็นจริง สิทธิมนุษยชนไม่ใช่เป็นเพียงการจัดกลุ่มรายชื่อหรือรายการสิทธิประเภทต่าง ๆ แบบเป็นสูตรสำเร็จตายตัว เพื่อปกป้องและส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่เป็นสื่อปัจจัยของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ภายใต้โครงสร้างอำนาจซึ่งแตกต่างหลากหลายกันออกไปตามประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีคำพูดหนึ่งว่า “คนเกิดมาเป็นเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งต้องตกอยู่ภายใต้พันธนาการ” พันธนาการที่ว่านั้น ก็คือโครงสร้างอำนาจสังคมการเมือง ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกระแสสิทธิมนุษยชน โดยนัยที่เป็นสื่อปัจจัยของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิทธิมนุษยชนจึงมีบทบาทหน้าที่ในเชิงเป็นเกณฑ์คุณค่าของการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ในกระแสการพัฒนาภายใต้กรอบของทุนอุตสาหกรรมนิยม ที่สังคมการเมืองไทยกำลังขยายตัวอยู่ในขณะนี้ ตัววัดเกณฑ์คุณค่าจะมุ่งกันแต่ที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการกระจุกอำนาจและความมั่งคั่ง อยู่ที่กลุ่มเจ้าของทุนและกลุ่มอำนาจเป็นใหญ่ แต่สำหรับหลักการสิทธิมนุษยชนแล้ว สิทธิเสรีภาพอันเป็นรากฐานของคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือเป็นเกณฑ์คุณค่าวัดระดับความก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ในกระบวนการพัฒนานั้นเอง

การเปลี่ยนแปลง ตาม “หลักการปลดปล่อยสู่อิสระ” นั้นหมายถึง อิสระจากอำนาจการกดขี่และครอบงำของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ในฐานะที่เป็นทั้งสื่อหรือเหตุปัจจัย และเกณฑ์คุณค่าในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมดังกล่าว ข้อที่เราน่าจะจะต้องทำความเข้าใจอันดับต่อไป ก็คือ ปฏิสัมพันธ์ของโครงสร้างอำนาจและกระแสสิทธิมนุษยชนมีพื้นฐานความเป็นมาอย่างไร ในกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจการเมืองของไทย สังคมไทยกับพัฒนาการสิทธิมนุษยชน พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในกระแสการเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ กระแสปฏิรูปการเมืองที่ขยายตัวกว้างขวางหลังเกิดพฤษภาทมิฬ 35 นั้นสื่อให้เห็นว่ารูปแบบและกลไกเศรษฐกิจการเมืองที่เรียกขานกันว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น โดยแท้จริงแล้วเป็นเพียงเครื่องมือกดขี่ขูดรีดและลิตรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่แตกต่างอะไรนักจากที่เคยเป็นอยู่ในยุคเผด็จการทหาร เป็นระบอบอำนาจนิยมที่ต่อเนื่องสืบทอดกันมาทั้งในยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” และ “ประชาธิปไตยเต็มใบ” แล้วก็เพราะเป็นระบอบที่ต่อเนื่องสืบทอดกันมาเช่นนี้เอง รัฐบาล รวมทั้งกลุ่มอำนาจทั้งที่มาจาก “การเลือกตั้ง” จึงกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนคนไทย ที่บัญญัติไว้ชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ โดยไม่รู้สึกลึกผิดแปลกอะไร ทางขบวนการปฏิรูปการเมืองต่างพากันยกประเด็นเรื่องทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงและซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งก็ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นที่ขานรับกันโดยทั่วไป แต่นั่นคงเป็นเพียงประเด็นปัญหาปลายเหตุ ซึ่งจริง ๆ นั่นก็คือ ความล้มเหลวของสิทธิมนุษยชนในฐานะหลักการนำของ

สังคมการเมืองไทย ภายใต้โครงสร้างอำนาจและกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา

เพื่อทำความเข้าใจถึงประเด็นปัญหาความล้มเหลวนี้ และเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาการสิทธิมนุษยชนต่อ ๆ ไปในอนาคต ที่มาที่ไปของกระแสอำนาจโลกาภิวัตน์ที่กำลังครอบงำครอบงำเศรษฐกิจการเมืองไทยอยู่ในเวลานี้ โดยอาศัยสื่อเชื่อมโยงผ่านทางกลุ่มทุนและชนชั้นกลางรวมทั้งบรรดาขุนนาง นักวิชาการทั้งหลาย ซึ่งประกอบกันเป็นชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจใหม่ของยุคพัฒนา ข้อที่พึงสังเกต ก็คือ พื้นฐานวัฒนธรรมการพึ่งพาของชนชั้นนำใหม่เหล่านี้ ซึ่งต่างก็ก่อตัวเติบโตใหญ่ขึ้นภายใต้อำนาจอิทธิพลอุปถัมภ์ค้ำจุนของราชการในชั้นต้น และต่อมาเข้าสู่กระแสอำนาจครอบงำของศูนย์อำนาจเศรษฐกิจการเมืองภายนอก อำนาจอิทธิพลอุปถัมภ์และการพึ่งพาเป็นไปอย่างค่อนข้างเบ็ดเสร็จ ไม่ว่าในด้าน ทุน เทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งตลาด วิกฤตเศรษฐกิจ และพันธะผูกพันเงินกู้ต่างประเทศทั้งหลาย บ่งบอกให้เห็นถึงสถานะบทบาทและทัศนคติพึ่งพิงและแปลกแยกของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางไทยหรือชนชั้นนำใหม่ได้อย่างชัดเจน และ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า สถานะและสถานะภายใต้การอุปถัมภ์พึ่งพาดังกล่าวนี้ ย่อมจะมีนัยและผลกระทบอย่างสำคัญต่อบรรดาอภิชนาภิวัตน์และกลุ่มการเมืองทั้งมวลของไทย ซึ่งต่างก่อตัวและหล่อหลอมขึ้นมาภายใต้ทัศนวิสัยและทัศนคติ อันเป็นตัวกำหนดแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเจริญรอยตามกระแสทุนอุตสาหกรรมนิยมอย่างเคร่งครัด รวมทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางโอกาสของการแสวงอำนาจและความมั่งคั่งสำหรับตนเองและกลุ่มพันธมิตรทางการเมือง

ดังนั้น ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตย สาเหตุใหญ่จึงไม่ใช่เรื่องของการซื้อสิทธิขายเสียงในหมู่ประชาชนคนไทย อันเป็นปลายเหตุ หากอยู่ที่ความตกต่ำทางวัฒนธรรมการเมืองของชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจนั่นเอง ความพยายามของขบวนการปฏิรูปการเมืองในเวลานี้ ในอันที่จะจัดอิทธิพลของ “ธุรกิจการเมือง” ในรูปแบบของการกำจัดปราบปรามการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้น เป็นการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด トラบเท่าที่ยังไม่สามารถล้วงลึกลงไปถึงแก่นสารของนโยบายสาธารณะและตราบเท่าที่หลักการอธิปไตยแห่งชาติและสิทธิเสรีภาพ เสมอภาคของประชาชน ซึ่งสังคมไทยต้องสูญเสียไปตั้งแต่รัฐประหาร 2490 ยังไม่สามารถได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอย่างเป็นระบบจริงจัง และเรียนรู้ปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในสภาวะการพึ่งพาและความแปลกแยกของชนชั้นนำเช่นนี้ หลักการสิทธิมนุษยชนนั้นนับเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญและจำเป็นต่อการเสริมสร้างการเมืองภาคประชาชน ตามนัยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และในทางกลับกัน ความเป็นตัวเป็นตนของการเมืองภาคประชาชน ก็เป็นช่องทางสำหรับพัฒนาการอย่างยั่งยืนของหลักการสิทธิมนุษยชน ทั้งการเมืองภาคประชาชนและหลักการสิทธิมนุษยชนต่างประกอบกันเป็นกระบวนการประชาสังคม อันจะนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองภาครัฐอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะ เป็นไปในด้านความโปร่งใส หรือธรรมาภิบาล หรือความรับผิดชอบ รวมทั้งการขจัดกา ร ทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง และไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติหรือระดับโลกสิทธิมนุษยชนคนไทยในกระแสโลก

ข้อควรสังเกตประการต่อมา ก็คือว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสัมพันธ์ภาพทางอำนาจในสังคมการเมืองไทย ล้วนแต่เป็นผลกระทบมาจากพลังกดดันภายนอกแทบทั้งสิ้น ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่ว่า ในช่วงแรกการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเป็นไปโดยมีเป้าหมายชัดเจน เพื่อรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพอธิปไตยของชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานช่องทางในการนำไปสู่การสถาปนาหลักการสิทธิเสรีภาพและ

เสมอภาคของประชาชน ดังกล่าว โดยนัยนี้ อีสระภาพอธิปไตยและสิทธิมนุษยชน จึงประกอบเป็น หลักการนำสังคมควบคู่กันไป ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้

สังคมไทยภายใต้ชนชั้นนำใหม่ ก็ถูกชักจูงให้เข้าสู่วิถีการเร่งรัดพัฒนา ผนวกเศรษฐกิจ ของประเทศ ให้ต้องพึ่งพาขึ้นต่อศูนย์อำนาจเศรษฐกิจการเมืองโลก วิกฤตเศรษฐกิจการเงินที่เกิดขึ้น ช่วงทศวรรษ 2540 ที่ต้องเผชิญ ถ้าจะมองกันให้ชัดเจนแล้ว มิใช่เรื่องของอุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์ ฉับพลันเฉพาะหน้าอย่างที่อยากจะเข้าใจหรือพยายามอ้างอิงกัน หากแต่เป็นบทสรุปอันเป็นผลสืบเนื่อง โดยแท้จากกระบวนการเร่งรัดพัฒนาแบบพึ่งพาตลอดช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาผลก็คือ สถานะ เศรษฐกิจการเมืองของไทย ต้องอิงอาศัยอยู่กับสถานการณ์เป็นไปตามแต่จะกำกับจาก ศูนย์อำนาจภายนอก ระบบวิธีคิดในหมู่ชนชั้นนำใหม่ รวมทั้งบรรดานักวิชาการทั้งหลายคิดว่าเป็น เช่นนั้น เสมือนหนึ่งเป็นนโยบายและมาตรการเศรษฐกิจการเมือง จึงเป็นเรื่องของการตอบสนองความ ต้องการภายนอก โดยแทบจะไม่ต้องมีวิจารณ์ญาณอะไรนอกเหนือไปจากนั้นเลย ในสภาวะอัปยศและ ทาสทางปัญญาเช่นนี้ กระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง พรรคการเมือง และ พิธีกรรมอื่น ๆ ทั้งหลายภายใต้ระบอบรัฐสภานั้น มองไม่เห็นความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องใส่ใจจริงจังใน เรื่องสิทธิ เสี่ยงของมวลสามัญชนในเบื้องล่างที่ว่ามานี้ เป็นภาพโดยสังเขปของสภาวะโครงสร้าง สัมพันธภาพทางอำนาจภายใต้ระบอบรัฐสภายุคพัฒนา

สถานการณ์เศรษฐกิจการเมืองของโลกมีการผันแปรอย่างสำคัญในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อตัวเติบโตใหญ่ของบรรษัทข้ามชาติและตลาดกองทุนโลก เศรษฐกิจโลก ตะวันตกถดถอย เป็นการกระตุ้นความต้องการระบายนเงินลงทุนออกสู่ต่างประเทศ ความเจริญก้าวหน้า กระโดดของเทคโนโลยี ทั้งในด้านข่าวสารข้อมูล และในด้านชีวภาพ และมาในทศวรรษสุดท้าย การล่ม สลายของจักรวรรดิคอมมิวนิสต์ ซึ่งหมายถึง การสิ้นสุดของพลังถ่วงดุลอำนาจเศรษฐกิจการเมืองและ การทหาร ในเวทีโลก เป็นการเปิดช่องทางให้กระแสทุนนิยมได้แผ่ขยายพลังอิทธิพลออกไป ต่อ สถานการณ์ผันแปร เริ่มต้นด้วยประกาศเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า การเปิดเสรีทางการค้า ตามด้วยการเปิดเสรีทางการเงิน และในท้ายที่สุด เกิดเศรษฐกิจฟองสบู่ และความล้มละลายหายนะ ของบรรดาธุรกิจและสถาบันเศรษฐกิจการเงินทั้งหลาย

กระแสการเปลี่ยนแปลงของทุนนิยมโลกและการขานรับจากชนชั้นนำไทย ทั้งหมดนี้ ส่งผลกระทบต่ออย่างสำคัญอีกวาระหนึ่ง ต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่ว่านี้ ก็ยังคงเป็นปัญหาระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชน ตามความเข้าใจ โดยทั่วไป ไม่มีการตั้งคำถาม หรือข้อกังขาอะไรมากนัก ถึงบทบาทอิทธิพลของอำนาจภายนอก แต่ ความผันแปรของเศรษฐกิจการเมืองโลก โดยเฉพาะบทบาทของบรรษัทข้ามชาติและตลาดกองทุนโลก ซึ่งมีอิทธิพลควบคุมครอบงำอย่างค่อนข้างมากทั้งในด้านทุน เทคโนโลยีและตลาด เหล่านี้เป็นเครื่อง บ่งบอกให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน แม้แต่ สถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศ อย่างเช่นกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ซึ่งเคยเป็นที่เชื่อถือเข้าใจกันในฐานะเป็นภาควิชาชีพ วิชาการ ที่เป็นกลางปลอดจากค่านิยมหรือ อำนาจผลประโยชน์ใด ๆ ก็ไม่พ้นที่จะถูกตั้งคำถามและตรวจสอบในสถานการณ์ เช่นนี้ ความหมาย และเนื้อหาสาระของประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ย่อมจะต้องขยายขอบข่ายออกไป ไม่ เฉพาะแต่ในด้านของฝ่ายผู้กระทำ ซึ่งครอบคลุมรวมไปถึง ฝ่ายอำนาจรัฐ และบรรษัทข้ามชาติ รวมทั้ง

สถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศ ดังกล่าวเท่านั้น หากยังเป็นไปในทางด้านของฝ่ายผู้ถูกระทำด้วย กล่าวคือ ไม่ได้จำกัดเพียงเรื่องของปัจเจกบุคคลภายในกรอบวัฒนธรรมและนิติธรรมแบบตะวันตก เท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องเชื่อมโยงไปถึงความเป็นชุมชนและฐานทรัพยากรธรรมชาติ อีกด้วย ซึ่งเป็นฐานของการปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีอันผูกพันเชื่อมโยงอยู่กับภูมิปัญญาในการรักษาไว้ ซึ่งบูรณาภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ กรณีชัดเจนตัวอย่างก็มีอย่างเช่น ป่าชุมชน ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนประมงพื้นบ้าน เป็นต้น สิทธิชุมชนท้องถิ่น จึงสื่อความหมายสัมพันธ์ไปด้วยกันอย่างใกล้ชิดกับคุณค่าความสำคัญของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันหมายรวมถึงวิถีชีวิตของทั้งคน ชุมชน และระบบนิเวศ กระแสชุมชนท้องถิ่น มิได้จำกัดอยู่สำหรับสังคมไทยเท่านั้น หากเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดินแดนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบครองของต่างชาติมาช้านานในประวัติศาสตร์ และนับวันจะขยายตัวเรียนรู้กว้างขวางยิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยลำดับ และในรูปลักษณะที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป ตามบริบททางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรม จะเรียกว่า เป็นโลกาภิวัตน์อีกกระแสหนึ่งก็ได้ จะแตกต่างกันก็คือโดยนัยสำคัญตรงที่เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ของมวลสามัญชนจากเบื้องล่าง ในฐานะเป็นฝ่ายผู้ถูกระทำภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ฝ่ายผู้กระทำจากเบื้องบน

ประเด็นปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่น พังดูเป็นเรื่องที่นอกเหนือออกไปจากเรื่องของสิทธิมนุษยชนที่เคยประสบและเรียนรู้กันมา แต่ความจริงแล้ว โดยรากฐานก็คือเรื่องของสิทธิในชีวิตนั่นเอง ซึ่งเป็นหลักการสิทธิสากล อันพึงมีพึงได้สำหรับมวลมนุษยย์ทุกรูปทุกนาม เพียงแต่ว่าขอบข่ายของปัญหาสิทธิชุมชน มิได้จำกัดอยู่ที่ปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงระดับชุมชนและฐานทรัพยากร อันประกอบเป็นปัจจัยของการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชน นอกจากนั้น โดยธรรมชาติของความเป็นสังคมฐานทรัพยากรอย่างเช่นสังคมไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคป่าเขตร้อน ยังเป็นปัจจัยทำให้ความหมายของ “สิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม” ค่อนข้างแตกต่างไปจากที่เข้าใจและปฏิบัติกันในสังคมอุตสาหกรรม กล่าวคือ ในขณะที่สิทธิเศรษฐกิจ และสังคม สำหรับสังคมอุตสาหกรรม สื่อความหมายไปในทางเป็นสวัสดิการสังคมในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ นายจ้าง กับ ลูกจ้าง แต่สำหรับสังคมฐานทรัพยากรแล้ว สิทธิเศรษฐกิจ และสังคม โดยสาระเป็นไปในเรื่องของสิทธิพัฒนาตนเองและพึ่งตนเองเป็นหลักใหญ่ เรียกได้ว่า เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนฐานของการกำหนดใจตนเองหรือปกครองตนเองโดยแท้จริง เรื่องของชุมชนชนบทพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชน ฯลฯ ทั้งหมดเป็นขบวนการชุมชนที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของตนเองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และนโยบายการพัฒนา ในนามของ “ระเบียบเศรษฐกิจใหม่ระหว่างประเทศ” หรือเศรษฐกิจตลาดเสรี

ปัญหาท้าทายทางนิติศาสตร์ต่อกรณีสิทธิชุมชนดังกล่าวนี้ อยู่ที่ว่าจะมีช่องทางให้ได้บังเกิดผลบังคับทางกฎหมายอย่างไร ในเมื่อระบบและวิธีคิดของนิติศาสตร์ไทย ยึดมั่นมั่นแน่นอยู่แต่ต่อบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นระบบและวิธีคิดที่ไปในทางอำนาจนิยม ซึ่งมีสูตรสำเร็จ กำหนดให้สิทธิทั้งหลายทั้งปวงต้องมีอยู่เป็นอยู่ “ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ สิทธิเสรีภาพเป็นเพียงเรื่องที่สุดแต่ฝ่ายอำนาจจะประทานลงมาให้จากเบื้องบน และถ้ายังคงเป็นไปเช่นนั้น หลักนิติธรรมก็ย่อมไร้ความหมาย รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 หรือ รัฐธรรมนูญ “ฉบับ

ประชาชน” นอกเหนือไปจากบทบัญญัติหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยแล้ว ยังมีบทบัญญัติแยกอำนาจศาลยุติธรรมให้เป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรม อันเป็นอำนาจฝ่ายบริหารอย่างชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดให้มีศาลและองค์กรอิสระอื่น ๆ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ทั้งหมดเหล่านี้ เป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้ง ที่จะยึดถือเอาสิทธิมนุษยชน เป็นหลักการนำของสังคมและกระบวนการยุติธรรม อันเป็นทางเลือกจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม ที่ยังคงครอบงำอยู่ทั้งในวงการเมืองและนิติศาสตร์ไทยตลอดมา เป็นปัญหาความขัดแย้งที่ดูจะทวีความร้อน แรงแรง และ รุน แรงแรง ขึ้น โดยลำดับ ของ ความ ร้อน แรงแรง และ รุน แรงแรง ของ กระแสโลกาภิวัตน์ อันก้าวร้าวต่อสิทธิมนุษยชนคนไทยทั้งหลาย แต่จะยังไม่มีคำตอบที่จะช่วยบรรเทาคลี่คลายปัญหาให้เป็นไปในแนวทางที่เอื้อต่อเจตนารมณ์แห่งหลักการสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งต่อโอกาสช่องทางของการพัฒนาที่สร้างสรรค์และยั่งยืน โดยแท้จริง

รวมความแล้ว พัฒนาการทางเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะในช่วง 40 ปีเศษที่ผ่านมา ยังผลให้ปัญหาสิทธิมนุษยชนทวีความยุ่งยากสลับซับซ้อน นอกเหนือออกไปจากองค์ความรู้และประสบการณ์เป็นมาในประวัติศาสตร์ จากแง่มุมเฉพาะของวัฒนธรรมตะวันตก เป็นองค์ความรู้และกระบวนการที่จำกัดแต่เพียงว่า สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องปัญหาของระดับปัจเจกบุคคล และอะไรก็ตามที่จะเข้าข่ายเรื่องของสิทธิมนุษยชน จะต้องอยู่ภายในกรอบของตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับความจริงมีอยู่ว่า องค์ความรู้และกระบวนการเช่นว่านี้ คับแคบเกินกว่าที่จะให้คำตอบหรือทางเลือกสำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชนยุคโลกาภิวัตน์ นี้ได้ ที่ร้ายไปกว่านั้น ก็คือ ปัจเจกนิยมและสิทธิทรัพย์สินที่มีตามมาในลัทธิตะวันตก กำลังก่อการคุกคามล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนไปทั่วทั้งโลก ไม่ใช่หลักการสากลอย่างแน่นอน หากเป็นเรื่องประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ พัฒนาการสิทธิมนุษยชนของสังคมโลกตะวันตกเอง ข้อที่จะต้องยืนยัน ก็คือว่า ความเป็นสากลของหลักการสิทธิมนุษยชน จะต้องไม่ใช่สิทธิเสรีภาพที่ทำลายสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้ด้วยหลักการเหตุผลที่ว่า สิทธิมนุษยชน ประกอบเป็นชุดของสิทธิด้านต่าง ๆ ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ และหลักการที่ว่านี้ ก็เป็นที่รับรู้รับรองและยืนยันตลอดมา ในระดับองค์การสหประชาชาติ

จากการศึกษาวิเคราะห์และทบทวนถึงพัฒนาการสิทธิมนุษยชน ในช่วงยุคพัฒนาและสภาวะปัญหาจากผลกระทบภายใต้กระแสเศรษฐกิจตลาดเสรี รวมทั้งสภาวะพึ่งพาและแปลกแยกของชนชั้นนำ ทั้งหมดเหล่านี้สรุปได้ว่า นอกเหนือไปจากความพยายามและมาตรการต่าง ๆ ในอันที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิของมวลชนผู้ด้อยโอกาส เป็นเรื่องเป็นรายเป็นภารกิจเฉพาะหน้า ตามที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องไว้ ทั้งในด้านสิทธิราษฎรและสิทธิการเมือง และในด้านสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป้าหมายและกระบวนการระยะยาว คงต้องมุ่งไปที่ตัวโครงสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจเป็นสำคัญ ในแง่นี้ สำหรับสังคมไทยอันเป็นสังคมฐานทรัพยากรโดยธรรมชาติ สิทธิชุมชนท้องถิ่น ดูจะเป็นกุญแจสำคัญ ในอันที่จะคลี่คลายเงื่อนไขของอำนาจนิยมและสภาวะความแปลกแยกภายในโครงสร้างดังกล่าว รวมทั้งยังจะมีส่วนสำคัญในการผ่อนคลายนปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนระดับต่าง ๆ และในประการสำคัญ เป็นการปูพื้นฐานแนวทางพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง แต่นั่นย่อมหมายถึงว่า จำเป็นต้องมีการปรับองค์ความรู้และกระบวนการที่เรื่องสิทธิมนุษยชนเสียใหม่ เป็นทางเลือกจากลัทธิปัจเจกนิยมสุดโต่ง ยึดถือเอาการแข่งขันช่วงชิงแสวง

ประโยชน์สูงสุดส่วนตนเป็นคุณธรรม ซึ่งในที่สุด สิทธิก็กลับกลายเป็นเครื่องมืออำนาจนิยมที่ทำลาย สิทธิเสรีภาพ ในท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจ สังคม และสิทธิมนุษยชนที่เป็นอยู่ในขณะนี้ กำลังมีเสียง เรียกร้องให้ระดมกำลังความคิด เพื่อแสวงหาเกณฑ์คุณค่าจากแหล่งวัฒนธรรมนอกตะวันตก อย่าง น้อยเพื่อให้เกิดความตระหนักสำนึกในคุณค่าของการถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสิทธิ เสรีภาพของตนเองกับเพื่อนมนุษย์อื่น ๆ กับทั้งระหว่างชนรุ่นปัจจุบันกับอนุชนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับบูรณภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ทั้งนี้ ไม่ใช่เป็นการแบ่งแยก หรือเผชิญหน้าระหว่างเกณฑ์คุณค่าตะวันตกและนอกตะวันตก หากแต่เพื่อให้เกิดการผสมผสาน สังเคราะห์หลักการสิทธิมนุษยชน ให้ขึ้นสู่ระดับความชอบธรรม และความเป็นสากลโดยแท้จริง

โดยสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศที่ปรากฏบ่อย มีดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว แม้ว่าโดยภาพรวม สถานการณ์ด้านเด็ก และเยาวชนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นโดยเฉพาะในด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา และ ความห่วงใยของสังคม รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทย ยังมีความผูกพันที่เข้มแข็งของ สถาบันครอบครัวและชุมชนอยู่มาก แต่ทิศทางการพัฒนาที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันครอบครัวไทยอ่อนแอลง ทั้งในแง่ของการพัฒนา ศักยภาพบุคคลในครอบครัว และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก รวมถึงการทำร้ายเด็กโดยบุคคลใน ครอบครัว อันนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นและรุนแรงขึ้น ได้แก่ เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน การใช้แรงงานเด็ก เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เด็ก หนีภัย เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เรือนจำ เป็นต้น ดังนั้นนอกจากการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กแล้ว การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนัก ถึงบทบาทหน้าที่ต่อเด็กและเยาวชน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อเป็นการวางรากฐานของ วัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง

2. สถานการณ์ด้านการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แม้รัฐธรรมนูญที่ ผ่านมา ได้กำหนดให้มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหลายประการ แต่ ความจำเป็นที่ต้องสร้าง “วัฒนธรรมองค์กรด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม” มีความสำคัญ มาก โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา ต้องคำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับแนวคิดและกระบวนการลงโทษโดยวิธีต่าง ๆ ในเรือนจำ ต้องมีกฎหมาย คุ้มครองเด็กและเยาวชน เมื่อเป็นผู้ต้องหา ให้ถูกต้องตลอดจนผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง เพื่อเป็นหลักประกันการ ใช้กฎหมายและการใช้อำนาจของภาครัฐ ไม่ให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ยังคงมี ปัญหาในทางปฏิบัติอีกมาก เช่น ในกระบวนการสอบสวนและการให้ประกันตัว การพิจารณาคดีใน ศาลแรงงานที่ยังล่าช้า การปฏิบัติต่อผู้อยู่ในสถานพินิจและเรือนจำ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัว ยังมีไม่ทั่วถึง ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมาย กฎและระเบียบอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุง แก้ไขให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และยังมีกฎหมายอีกจำนวนมากที่ยังไม่ออกมา รongรับสิทธิของประชาชนและสิทธิชุมชน โดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกฎหมายการจัดตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญที่ยังไม่ครบถ้วน เช่น องค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

3. สถานการณ์ด้านนโยบายทางสังคม แม้ว่ากฎหมายได้รับรองและคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่มีความแตกต่างกันไม่ว่าด้านใดและกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมความเสมอภาคแก่ผู้ด้อยโอกาส คนชรา เด็ก และคนพิการ รวมทั้งส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสระหว่างหญิง ชาย และคุ้มครองมิให้ใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งมีแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิรูปที่ดิน การคุ้มครองผู้ใช้แรงงานและการรวมกลุ่มของภาคประชาชน ซึ่งมีผลให้เกิดการพัฒนาเชิงนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นบ้าง แต่ยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกมากมาย เช่น ประเทศไทยยังเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศส่งผ่าน และประเทศปลายทางของการค้ามนุษย์ข้ามชาติ โดยเหยื่อส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก ทั้งคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และจากประเทศอื่น ๆ รวมทั้งการถูกเอาเปรียบด้านธุรกิจบริการทางเพศ และการเอาเปรียบแรงงาน เป็นต้น

ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการตลาด โดยใช้แรงงานราคาถูกเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดช่องว่างของการกระจายรายได้อย่างหนักหน่วง ผู้ใช้แรงงานถูกเอาเปรียบและไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีขบวนการรวมกลุ่มของสหภาพแรงงานต่าง ๆ ที่เข้มแข็ง สภาพความปลอดภัยในการทำงานส่วนใหญ่ยังมีความเสี่ยงสูงและไร้หลักประกัน

สำหรับผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสการพัฒนาด้านการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐและยังมีการละเมิดสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะที่ยังมิได้รับสัญชาติไทยมีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4. สถานการณ์ด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิชุมชน กฎหมายได้รับรองสิทธิของชุมชนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรอง อันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการพิทักษ์ปกป้องทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพื้นที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ตลอดจนความสามารถในการจัดการชุมชนของตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในระดับโลก กำลังทวีความรุนแรงขึ้น ในขณะที่คุณค่าเชิงพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรม ของทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศในป่าเขตร้อน ซึ่งรวมทั้งประเทศไทย กลับเพิ่มมากขึ้น ภัยคุกคามจากบริษัทข้ามชาติ และกลุ่มธุรกิจที่มุ่งแย่งชิงฐานทรัพยากรธรรมชาติ จึงยิ่งรุนแรงมากขึ้นมีการฉกฉวยทรัพยากรของชุมชนและของชาติไปใช้ประโยชน์โดยต่างชาติ เช่นกรณีปลาน้ำน้อยซึ่งเป็นสมุนไพรรักษาโรคหัวใจ และล่าสุดกรณีกองทุนป่าเขตร้อนที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้เสนอให้แปลงพื้นที่ประเทศไทยจะต้องชำระเป็นกองทุน เพื่อใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูป่าของไทย โดยมีการกำหนดเงื่อนไขหลายประการ เป็นต้น

แม้ประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงแนวคิดในการพัฒนาที่ถือคนเป็นศูนย์กลาง แต่ทิศทางการพัฒนาที่แก้ปัญหาอย่างแยกส่วน ไม่มองปัญหาความยากจนว่าเป็นผลจากทิศทางและโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่เหมาะสม ขณะที่รัฐและกลไกของรัฐ ยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และยังนิยมใช้รัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการ ทำให้ไม่เห็นความสำคัญในการออกกฎหมาย เพื่อรับรองสิทธิชุมชนให้ชัดเจน และยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและเคารพสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ก่อนการตัดสินใจ ในการวางแผนพัฒนาทั้งระดับชาติ การวางแผนรายสาขา และการวางแผนระดับพื้นที่ รวมทั้งการกำหนดและอนุมัติโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโครงการของเอกชนหรือบริษัทข้ามชาติ หรือภาครัฐ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ทั้งในชุมชนระหว่างภาคธุรกิจกับชุมชน และระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ อันเป็นปัญหายืดเยื้อและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบันเราคงจะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นมีความสำคัญมากจึงอยากให้ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นประเด็นที่ควรมุ่งศึกษาทำความเข้าใจในวงกว้างมากขึ้น โดยอิงอยู่กับพื้นฐานของความชอบธรรม เพราะในโลกของเรายังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ในทุกมุมมองของโลก และสิทธิมนุษยชนนั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของคนทุกคนที่อยู่รวมกันในสังคม และยังเกี่ยวข้องกับ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นพื้นฐานของหลักการที่มุ่งไปสู่ประชาธิปไตยและพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุขและเจริญ หากว่ามนุษย์รู้จักและเข้าใจยอมรับและเคารพในสิทธิมนุษยชนของกันและกัน สังคมไทยของเรากำลังมุ่งไปสู่วิถีทางแห่งสันติภาพในสิทธิมนุษยชนหรือจะย้อนกลับไปสู่เผด็จการ อำนาจนิยม ความล้าหลัง การละเมิดสิทธิมนุษยชน และเราจะไปสู่วิถีทางแห่งประชาธิปไตยและสร้างความสำนึกความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนได้จริงหรือไม่นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

ชมพู โกติรัมย์, ผศ. “สิทธิมนุษยชนสากลกับจุดยืนของไทย”. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. เอกสาร
ไม่ตีพิมพ์. มปป.

ธนาธิป สุวรรณรัฐ. “กฎหมายสิทธิมนุษยชนกับสังคมไทย”. วิชากฎหมายกับสังคม คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มปป.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ในพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **สิทธิมนุษยชน**.
ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก : <http://kanchanapisek.or.th/>.